

Tres historiadors catalans s'han entestat a posar noms i cognoms a la mortalitat dels exilis espanyol i català a França arran de la victòria franquista a la Guerra Civil. Les seues recerques ja han permès configurar una llista encara inèdita amb més de 3500 morts -se'n va publicar una primera versió de 1.685- i una altra, que sí que ha transcendit, amb els més de 840 exiliats enterrats en una fossa al cementiri de Perpinyà i en la qual figuren 30 persones procedents de les Terres de l'Ebre, una dona i 29 hòmens.

La fossa comuna més gran de l'exili inclou una trentena d'ebrencs

Terres de l'Ebre Oscar Meseguer

Després de perdre la guerra, entre finals de gener i el febrer de 1939, vora 450.000 republicans espanyols i catalans van passar la frontera amb França camí de l'exili. Es tracta, però, d'una xifra aproximada, perquè actualment, 84 anys després, es desconeix quantes persones van fer el pas durant aquells dies de rigorós hivern. El que sí que és indiscutible és la vessant dramàtica de l'arribada a França de tota esta gent, acollida en camps improvisats i en condicions deplorables a les platges. El 5 de febrer de 1939, va obrir el primer camp de refugiats a la platja d'Argelers, i l'any 2017 la Generalitat de Catalunya va instituir esta data com el Dia Nacional de l'Exili i la Deportació.

Part de la població civil exiliada durant l'anomenada Retirada, sobretot la femenina i la infantil, va ser traslladada per part del Govern francès cap a l'interior; però altres, entre els quals, el gros dels militars ferits i també algunes dones i nens, es van instal·lar en condicions pèssimes als camps del departament dels Pirineus Orientals. Encara que alguns van ser traslladats a hospitals, molts van perdre-hi la vida, malferits i mal atesos. Però la mort als camps francesos havia estat poc estudiada per la historiografia, fins que l'any 2020 els historiadors Jordi Oliva, Noemí Riudor i Martí Picas van confeccionar una llista amb 1.685 exiliats morts als Pirineus Orientals entre principis de gener de 1939 i finals de gener de 1940.

Només se'n coneixia l'origen d'una tercera part, i entre estos hi havia 31 ebrencs, el nom dels quals va publicar en exclusiva l'edició en paper número 964 del SETMANARI L'EBRE, que va aprofundir en històries personals que es van acabar de relligar amb la confecció de la llista. Joan Baptista Treig Badia, de ca Treig de

A dalt, la família d'un desaparegut durant la Retirada retroba el lloc on va ser inhumat al cementiri de Perpinyà i pren una mica de terra per al record. A sota, el camp de refugiats d'Argelers. / N.R./ COL·LECCIÓ MEMORIAL D'ARGELÈS-SUR-MER

El 18 de febrer es farà a Perpinyà, per segon any seguit, un homenatge a les víctimes republicanes

Benifallet, 28 anys, havia estat recollit per testimoni oral com a mort a l'exili francès, però sense afinar

que havia mort a l'Hospital de Sant Lluís de Perpinyà durant el 1939. Juli Estivill Escoda, de la Torre de l'Es-

panyol, constava com mort en camp de concentració de l'Espanya franquista, mentre que el BOE publicat en dies consecutius a partir del 12 de març de 1940 l'identificava entre els morts a l'Antic Hospital Militar de Perpignà. Doncs bé, esta llista del BOE amb la nòmina d'"Espanyoles fallecidos en el extranjero" i

elaborada a instància del cònsol de Perpinyà Román Oyarzun, no havia tingut transcendència fins 70 anys després. Oliva, Riudor i Picas la van fer servir com a fonament de la seua recerca i la van completar a partir d'altres fonts de recerca. Des d'aleshores, la continuació de la investigació als arxius dels Pirineus Orientals els ha permès superar la xifra dels 3.500, tot i que l'actualització encara no s'ha fet pública. També s'ha pogut ampliar el marc cronològic d'estudi fins a la fi de la Segona Guerra Mundial; i la consulta de la documentació del registre civil de Perpinyà, així com d'un dels llibres d'inhumacions, ha posat de manifest l'existència d'una gran fossa comuna al cementiri de l'Oest de la capital de la Catalunya Nord.

ELS NOMS DE 46 EBRENCS MORTS A L'EXILI Tant Treig com Estivill, junt amb 13 persones més amb origen o residència a les Terres de l'Ebre, apareixen en esta altra llista, també acotada pels mateixos historiadors: la dels 841 exiliats republicans que van ser enterrats al cementiri de l'Oest, en una de les fosses comunes més grans de la Guerra Civil i probablement la més gran de les que resulten de l'e-

